

การมีส่วนร่วมทางการเมือง: สิทธิที่ไม่ได้มาพร้อมเสรีภาพ

Political Participation: Rights without Freedom

วิระยา พิมพ์พันธ์

Wiraya Pimpan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

Corresponding Author's Email: wiraya3110@gmail.com

Received July 9, 2023; Revised July 17, 2023; Accepted August 9, 2023

บทคัดย่อ

ภายใต้การปกครองที่รัฐบาลประกาศใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำให้ประชาชนมีสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่ปราศจากเสรีภาพตามวิถีของระบอบประชาธิปไตย เช่น ประชาชนมีสิทธิแต่ไม่มีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ ประชาชนมีสิทธิแต่ไม่มีเสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น เสรีภาพของประชาชนถูกทำให้กลายเป็นเรื่องรองหรือกระทั่งไม่มีความสำคัญ จนกลายเป็นเหตุให้ประชาชนรวมตัวกันออกมาเพื่อเรียกร้องเสรีภาพให้แก่ประชาชน การใช้อำนาจตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ของฝ่ายรัฐบาลทำให้อำนาจในการสั่งการเกิดการรวมศูนย์ ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบได้ รัฐบาลทำงานโดยที่ไม่มีความชัดเจนเกิดปัญหา และบ่อยครั้งสร้างความเข้าใจที่ผิดกับประชาชน อีกทั้งยังเป็นการควบคุมจำกัดเสรีภาพ การแสดงความเห็น การรวมตัว ร้องทุกข์ ร้องเรียน ความเดือดร้อนของประชาชน การแสดงออกทางการเมือง เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำให้ภาพลักษณ์ประเทศไทยตกต่ำ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, สิทธิ, เสรีภาพ

Abstract

Under the law on emergency situations announced by the government, it gave citizens the right to political participation under the Constitution of the Kingdom of Thailand in 2017, but without freedom in the way of democracy. For instant, people had the right but no freedom of movement and choice of residence. Furthermore, people had the right, but no freedom of assembly. People's liberties were made secondary or even insignificant, so that people gather to claim their freedom. Using the law on emergency situations by the government, it gave the centralization power that cannot be checked. The state worked without clarity and often rises problems, creates misunderstandings with people. It also controled freedom of expression, opinions, grievances, complaints and political torture. This was the human rights and the decline of Thai politics.

Keywords: Political Participation, Right, Freedom

บทนำ

จากการบริหารงานที่ล้มเหลวนับตั้งแต่การเข้ามาบริหารประเทศ ทำให้เกิดความอัดอั้นหลายประการของประชาชน นำมาสู่การเรียกร้องประชาธิปไตย ลูกหลานบานปลายจนเกือบกลายเป็นความซุลมุน ในวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 มีประชาชนมาชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจำนวนมาก พร้อมเรียกร้องเงื่อนไข 3 ข้อแก่ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้แก่ 1. ยุบสภา 2. ยุบสภ 3. ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ การชุมนุมวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย กลายเป็นไฟลามทุ่งทำให้เกิดการชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลแบบดาวกระจายตามมาทั่วประเทศ โดยเยาวชน คนรุ่นใหม่ได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและนัดรวมตัวกัน จากมือปืนในสังคมออนไลน์กลายเป็นมือปืนที่เกิดขึ้นจริงในสังคมกว่า 20 จังหวัดทั่วประเทศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมทางการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ ที่ทุกคนต้องเอาใจใส่รับผิดชอบ จะหลีกเลี่ยง หรือปฏิเสธให้พ้นความรับผิดชอบของตนหาได้ไม่ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน เป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ดังนั้น การให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง พร้อมทั้งส่งผลให้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน (กลุ่มงานผลิตเอกสารสำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561: 10) จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้น หรือกลุ่มนั้นต้องการ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่รวมกันสองประการ ได้แก่ 1) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจ และ 2) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนั้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้ แนวความคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำแนกเป็น 4 แนวคิด ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ประชาชน หรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็น “สภา” โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม แต่ภายหลังเมื่อสมาชิกของสังคมเพิ่มจำนวนมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตยทางตรงในเรื่องของการลง

ประชามติ (referendum) การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (initiative) การถอดถอนผู้แทนรายบุคคล หรือทั้งสภา². การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ผ่านระบบที่เรียกว่า “การเลือกตั้ง”

3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หรือ ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของ “ผู้แทน” ซึ่งก็คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี รวมทั้ง การเปิดโอกาสให้ “สถาบันการเมือง” ต่าง ๆ อาทิ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครอง

4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง (สานเสวนาหาทางออก) (Deliberative Democracy) เป็นประชาธิปไตยแบบถกแถลงที่เป็นกระบวนการ สำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตย แบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ทั้งนี้ หลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบอบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถอยู่คู่กันได้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมือง (Active citizen) และมีจิตสาธารณะรวมหมู่ (Civic life) รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือ การที่ภาคประชาชน หรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกแถลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคน หรือภาคพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนจึงสามารถกระทำ ได้หลายรูปแบบ รูปแบบที่หลากหลายเหล่านี้ ได้ทำให้ประชาชน มีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐมากยิ่งขึ้น เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน รวมทั้งมีโอกาสสานผลประโยชน์ร่วมกันทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่ “การเป็นประเด็นสาธารณะ” ที่ทุกคน ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจ ที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เปลี่ยนข้อความคิดที่ว่า การตัดสินใจทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของ “นักการเมือง” ไปสู่การเป็น “เรื่องของทุกคน”

สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สิทธิ หมายถึง อำนาจที่ติดตัวมากับบุคคลโดยธรรมชาติเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของแต่ละคนแต่อำนาจที่ใช้นั้นต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายของแต่ละสังคมที่บัญญัติรับรองไว้ ทั้งนี้ต้องไม่ใช่สิทธิของตนเองไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

อมร รักษาสัตย์ ได้ให้ความหมายของสิทธิไว้ว่า สิทธิ คือ อำนาจของบุคคลที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จได้ในทางการเมือง เมื่อประชาชนที่รวมกันเป็นประเทศ ประชาชนต้องสละสิทธิบางประการเพื่อมอบ

ให้รัฐจัดการปกครองเพื่อคนส่วนรวมของสังคม ในขณะเดียวกันประชาชนก็เรียกร้องให้รัฐรับประกันว่าประชาชนจะมีสิทธิบางประการ ดังนั้น สิทธิจึงเป็นสิ่งที่รัฐ (อมร รักษาสัตย์, 2539: 204)

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล ได้ให้ความหมายของสิทธิไว้ว่า สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ทางใดทางหนึ่งทั้งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และที่เป็นนามธรรมที่เป็นกฎหมายสูงสุดคือรัฐธรรมนูญคุ้มครองและรับรองไว้ให้ เมื่อมีสิทธิก็ก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐ หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐ ที่จะต้องเคารพสิทธินั้น ๆ รวมถึงการก่อให้เกิดสิทธิแก่ประชาชนที่จะต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกันด้วย และถ้าหากเป็นสิทธิประเภทที่โดยสภาพไม่อาจใช้ได้ทันที แต่ต้องมีกลไกหรือวิธีจัดการบางประการ หรือต้องมีกฎหมายออกมารองรับ รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนของรัฐใช้สิทธินั้น ๆ ได้ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2544: 23)

สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย จะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรของประเทศประชาธิปไตยทุกประเทศจะมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ทั้งสิ้นเพราะการที่ประชาชนต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตย ก็เพราะต้องการให้ตนมีสิทธิเสรีภาพ การร่วมทางการเมืองเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้นมักจะเป็นสิทธิและเสรีภาพในการที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐนั้น ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองต่างๆ บุคคลต่างชาติจึงไม่เป็นผู้ทรงสิทธิพลเมืองตัวอย่างของสิทธิพลเมือง ได้แก่ เสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ สิทธิในการเข้ารับราชการเสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น ตามความหมายของสิทธิพลเมืองแล้วอาจกล่าวได้ว่าสิทธิพลเมืองเป็นสิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองต่างๆ เช่น สิทธิเลือกตั้งสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิพลเมืองจึงเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

เสรีภาพการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เสรีภาพเป็นสภาวะของมนุษย์ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น เป็นสภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่รอบเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่อยากจะกระทำ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้ทำในสิ่งที่เขาอยากทำ

พุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายของเสรีภาพไว้ว่า ความรอด หรือความหลุดพ้นซึ่งทุกๆ ศาสนาจะมีความมุ่งหมายอันสุดท้ายเป็นความรอด ตลอดจนมีการใช้คำต่างๆ เพื่อใช้แทนคำๆนี้ แต่ความหมายของคำเหล่านั้นคือความรอด ดังนั้น ทุกศาสนาจึงสอนเรื่องความรอดที่เป็นความรอดจากทุกข์ทางวิญญาณ ที่มนุษย์ทุกคนต่างต้องการอย่างที่เราเรียกว่า เสรีภาพ อันเป็นความหลุดพ้นจากทุกข์ ทุกทางฝ่ายร่างกาย หรือทางวัตถุ ตลอดจนฝ่ายจิตใจ หรือทางวิญญาณ แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองต่างมีความหมายอย่างเดียวกันคือ เสรีภาพ

พระธรรมปิฎก ให้ทัศนะความหมายของเสรีภาพเอาไว้ว่า หมายถึง อิสรภาพ และได้อธิบายรายละเอียดออกเป็น 3 นัย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2536 : 31) ได้แก่

1) อิสรภาพในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับธรรมชาติแวดล้อม คือ อิสรภาพในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างปลอดภัยจากความติดขัดบีบคั้น เช่น มีความปลอดภัยจากความอดอยาก ขาดแคลน มีสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตโดยเฉพาะปัจจัย 4 ที่เพียงพอ และพ้นจากภัยธรรมชาติ หากมีภัยธรรมชาติคุกคามเบียดเบียน ก็

สามารถแก้ไขได้ตามสมควรรวมทั้งการมีชีวิตอยู่อย่างประสานกลมกลืนที่ธรรมชาติมีสภาพเกื้อกูลต่อความอยู่ดีของมนุษย์

2) อิสระภาพในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ด้วยกัน ปลอดภัยจากการเบียดเบียนกันและกัน ไม่ข่มเหงครอบงำกัน แต่มีความเป็นมิตร และช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกัน

3) อิสระภาพภายในแห่งชีวิตของตนเอง คือ อิสระภาพทั้งสองอย่างที่กำลังกล่าวมาแล้วจะไม่สำเร็จได้จริงถ้าไม่มีอิสรภาพอย่างที่สอง เพราะฉะนั้น เมื่อพูดกันให้ถึงรากถึงเหง้าสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการพัฒนาตัวมนุษย์เองให้เข้าถึงอิสรภาพภายใน

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ให้ความหมายว่า เสรีภาพเป็นการปราศจากการคัดค้าน เพราะการคัดค้านย่อมทำให้เกิดความไม่พึงพอใจทำให้ความหวังของบุคคลไม่สามารถสำเร็จลงได้ การคัดค้านเป็นเหตุทำให้สิ่งที่มนุษย์พึงพอใจพลัดพรากจากมนุษย์ไป แต่โดยแท้จริงแล้ว การขัดขวางและคัดค้าน มิใช่สิ่งที่ดีเสมอไป ถ้าหากการขัดขวางนั้น เป็นเรื่องของกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่วางไว้เพื่อป้องกันการล่วงละเมิดในสังคม (JEAN – PAUL SARTRE, 2526 : 1-2)

อิมมานูเอล คานท์ (Immanue Kant) ให้ทัศนะความหมายเสรีภาพโดยเน้นเจตจำนงเสรีว่า การรู้จักกฎทางศีลธรรม เจตจำนงเสรีเป็นรากฐานของการประพฤติ ถ้าเจตจำนงของมนุษย์ถูกกำหนดโดยอำนาจภายนอกแล้ว ศีลธรรมก็ไร้ความหมาย ดังนั้นมนุษย์จึงมี เสรีภาพอย่างผู้มีศีลธรรม เพราะสามารถควบคุมตัวเองได้ กล่าวคือ มนุษย์มีเพทนาการด้านสติปัญญา เหตุผล เป็นสิ่งที่สูงสุดของมนุษย์และเพทนาการเป็นส่วนที่ต่ำสุดของมนุษย์ เพทนาการมักจะหลอกลอนให้มนุษย์หลงในวิถีทางของมัน แต่มนุษย์ก็มีความรับผิดชอบทางศีลธรรมคอยเตือนให้เราระลึกถึงเสรีภาพอยู่เสมอ (ชัยวัฒน์, 2543 : 335-336)

เสรีภาพ เป็นคำที่ถูกใช้เคียงคู่กับคำว่า “สิทธิ” เสมอว่า “สิทธิเสรีภาพ” จนเข้าใจว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน แท้จริงแล้ว คำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น และเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่การที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแล้วแต่ละคนจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งใดนอกเหนือ นอกจากต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ย่อมต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม สิทธิและเสรีภาพ จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบ่งชี้ว่าสังคมหรือบ้านเมืองใด มีความสงบสุขมีสันติ มีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ เสรีภาพทางการเมืองก็คือสิทธิทางการเมืองที่ประชาชนมีอยู่ ถ้าหากเสรีภาพนี้มีอยู่ในตัวของเอกชนทุกคน รัฐก็เป็นประชาธิปไตย รัฐบาลที่ถูกควบคุมโดยประชาชน นั่นคือการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจะมีเสรีภาพทางการเมืองมาก จึงมีบทบาทที่จะได้แสดงบทบาทหรือมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าการปกครองในระบบเผด็จการ ฉะนั้นเสรีภาพทางการเมืองจึงหมายถึงการที่ประชาชนมีโอกาสที่จะกระทำความใด ๆ ต่อทิศทางการเมือง โดยการที่ถูกจำกัดหรือถูกควบคุมน้อยที่สุด เช่น เสรีภาพในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าร่วมกลุ่มผลประโยชน์ การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การพูดคุยสนทนาเรื่องการเมือง การอภิปรายถึงกิจกรรมหรือเหตุการณ์ทางการเมือง การก่อตั้งพรรคการเมือง และการลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น

สิทธิที่ไม่ได้มาพร้อมเสรีภาพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามระบอบ

ประชาธิปไตยฉบับหนึ่ง ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติและบริหารราชการแผ่นดินโดยการเลือกตั้ง การสร้างกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐ โดยการจัดตั้งองค์กรอิสระให้มีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และการสร้างกลไกมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน นอกจากนี้ ยังได้กำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการออกเสียงลงคะแนน และการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองโดยตรง หรือการตรวจสอบการเมือง ซึ่งได้ขยายฐานและรูปแบบการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีแต่เดิม โดยบัญญัติขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก อาทิเช่น สิทธิรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สิทธิออกเสียงประชามติ และสิทธิขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย เป็นต้น

ภายใต้การปกครองของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะนายกรัฐมนตรีคนที่ 29 ของประเทศไทย ได้บริหารประเทศด้วยความล้มเหลวนับตั้งแต่การยึดอำนาจการปกครองทำรัฐประหารจากรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรในปี พ.ศ. 2557 ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจ อัดอั้นอันใจแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2560 แต่ความเลื่อมล้ำในสิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองไทยยังคงปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 “Covid 19”) เป็นโรคติดต่ออันตราย ลำดับที่ 14 ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (พ.ร.บ. โรคติดต่อ) และมีผลให้เจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อมีอำนาจหน้าที่เฝ้าระวัง สอบสวนโรค และดำเนินการเพื่อป้องกันและควบคุมโรคติดต่อง่าย และรัฐบาลยังได้จัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด - 19) เพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าวด้วย โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการศูนย์ แต่การรับมือกับสถานการณ์โรคระบาดตามมาตรการดังกล่าวยังไม่เป็นผลยับยั้งการแพร่ระบาด ทำให้รัฐบาลเห็นว่าควรยกระดับขึ้นสู่การบังคับใช้มาตรการขั้นสูงสุดโดยการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร มีผลตั้งแต่ 26 มีนาคม และต่อมา พ.ร.ก ฉุกเฉิน เรื่อยมาจนถึง 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

พ.ร.ก.ฉุกเฉินได้กำหนดให้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินต้องเป็นไปตามความจำเป็นแห่งสถานการณ์ และมีผลเป็นการชั่วคราวภายในกรอบเวลาที่นายกรัฐมนตรีกำหนด หากมีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและขยายได้คราวละไม่เกินสามเดือน (มาตรา 5) การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินมีผลเป็นการรวมศูนย์อำนาจเพื่อให้รัฐบาลสามารถบังคับใช้มาตรการพิเศษเป็นการชั่วคราวตามที่พ.ร.ก.ฉุกเฉินเปิดช่องไว้เพื่อเข้าควบคุมหรือบริหารสถานการณ์ เช่นการถ่ายโอนอำนาจของรัฐมนตรีตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ มาไว้ที่นายกรัฐมนตรี (มาตรา 7)

พ.ร.ก.ฉุกเฉินยังเปิดช่องให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจออกข้อห้ามหรือข้อกำหนดเพื่อบังคับใช้กับประชาชนได้ ข้อจำกัดดังกล่าวรวมทั้ง การประกาศเคอร์ฟิว ห้ามการชุมนุมมั่วสุม ห้ามการเสนอข่าวอันทำให้เกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลทำให้เกิดความเข้าใจผิด ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม ห้ามการใช้อาคารการให้อพยพประชาชนออกจากพื้นที่ (มาตรา 9)

นอกจาก พ.ร.ก.ฉุกเฉิน จะไม่มีงานวิจัยทางการแพทย์มารับรองว่าสามารถควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด 19 ได้แล้ว ยังเป็นกฎหมายที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี 2560 ได้ระบุไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ไว้ว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ใน

รัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ถึงแม้รัฐบาลจะอ้างการประกาศใช้ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด 19 แต่ก็แฝงด้วยการคุกคามและละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ไม่พอใจในการบริหารงานของรัฐบาล พ.ร.ก.ฉุกเฉินจึงเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลให้สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ แต่ใช้อำนาจ พ.ร.ก.ฉุกเฉินไปจำกัดเสรีภาพทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพการชุมนุม เป็นต้น ถึงแม้ประชาชนจะมีสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแต่ถ้าไม่มีเสรีภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ นับว่าเป็นผลเสียที่ร้ายแรงถ้าปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้วประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในวิถีการปกครองระบอบประชาธิปไตย

บทสรุป

การประกาศใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นยังมีความจำเป็นเพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสามารถกระทำได้โดยไม่ถือว่าขัดต่อหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตราบเท่าที่มีการใช้เพียงเท่าที่จำเป็น แต่การประกาศใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉินในสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันรัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม ละเมิดเสรีภาพ ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ไม่พอใจในการบริหารงานของรัฐบาล ไม่ให้สามารถรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางการเมือง หรือขับไล่รัฐบาลได้ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน เป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวางและรุนแรง เป็นการใช้อำนาจที่คลุมเครือขาดการตรวจสอบ และมีการยกเว้นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เอาไว้ รัฐจึงต้องใช้ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน อย่างระมัดระวังและจำกัดเท่าที่จำเป็น เมื่อขณะนี้สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ภายในประเทศมีแนวโน้มที่ดีขึ้นมากแล้ว และการบังคับใช้กฎหมายปกติ เช่น พ.ร.บ.โรคติดต่อ และกฎหมายคนเข้าเมือง ก็ให้อำนาจกำหนดมาตรการที่ครอบคลุมเพียงพอที่จะป้องกันและควบคุมโรคระบาดได้ จึงไม่มีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาการบังคับใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ออกไปอีก เพื่อให้ประชาชนสามารถกลับมาดำรงชีวิตทำมาหากิน และใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานได้ อันรวมถึงการใช้เสรีภาพในการชุมนุมและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการทั้งของรัฐและเอกชนที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และวิถีชีวิตของประชาชน ควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่กำหนดขึ้นโดยใช้กฎหมายปกติตามความจำเป็น

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานผลิตเอกสารสำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์. (2543). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. (2544). *สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำครุสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2545). *ทุกคนติดคุกของชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเผยแผ่ชีวิตประเสริฐ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2536). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อมร รัชสาสัย. (2539). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี เจ ปรีณัติ.
- JEAN-PAUL SARTRE. (2526). *ปรัชญาเอ็กซิสตองเซียลลิสม์*. แปลโดย ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วลี.